

Cea din urmă discuție, o aflăm într-o lucrare mai nouă a prof. P. P. Panaitescu, în care, pentru întâia oară, la fixarea datelor istorice se discută și *succesiunea generațiilor* participante la evenimente¹. Teza genealogică în mod deosebit va fi și în atenția noastră.

Precizăm de la început că lista domnilor Moldovei până la Alexandru cel Bun figurează în opt letopisețe și un pomelnic. Spre deosebire de părerea că toate letopisețele ar fi avut un prototip comun, noi credem că, în ansamblu, acestea fac parte din *patru grupuri distincte*: a) Letopisețul zis « de la Bistrița », Cronica moldovenească și, cel mai nou, Letopisețul lui Grigore Ureche, care reprezintă *tradiția de sud*; b) Pomelnicul de la Bistrița, în care credem că se reflectă *tradiția de centru*; c) Letopisețele numite Putna I și Putna II, « Cronica scurtă » și traducerea de la Bisericieni, care reprezintă *tradiția de nord*, și d) Cronica moldo-polonă, care se prezintă intrucitva diferentiat de grupul tradiției de nord, fiind o contaminare aparte². Cercetate cu atenție, aceste izvoare prezintă diferențe esențiale în ceea ce privește succesiunea domnilor până la 1400 și îndreptătesc concluzii deosebite de cele admise până acum.

Să luăm, mai întâi, Pomelnicul de la Bistrița³. Din acesta lipsesc Dragoș și Sas, deci lipsește însuși « descălecătorul »; în schimb, între Lațcu și Petru, este introdus un « Costea voievod ». Apoi letopisețul zis de la Bistrița, în care noi vom adopta traducerea « Petru voievod fiul lui Mușat » și nu « al Mușatei »⁴, în care după expunerea domniei lui Iuga, apare

vol. II, București, Edit. Acad. R.P.R., 1962, în privința succesiunii domnilor și a înrudirii între ei, nu se depărtează de ceea ce se credea mai înainte. Astfel, « Margareta-Mușata » e « mama lui Petru și a lui Roman », iar Ștefan voievod este « un anume Ștefan », fost boier (p. 357), deși mai înainte (p. 353–354) se precizase că Petru și Ștefan sînt fiii unui alt Ștefan.

Desigur, istoriilor generale nu li se pot pretinde cercetări monografice, cînd ele nu există. Acestea, e drept numai parțial, au apărut între timp. Dar, lipsite de un spirit critic sever, nu s-au bucurat de atenție suficientă. Astfel, R. d u R o s e t t i, *Despre succesiunea domnilor Moldovei dintre Lațcu și Alexandru cel Bun*, Iași, 1923, consideră că informația lui Dlugosz sub anul 1359, despre lupta dintre cei doi frați Petru și Ștefan, trebuie raportată *după moartea lui Lațcu voievod*. În acel timp Costea, socotit de Rosetti a fi Costea Mușat, ajutor de Radu voievod din Țara Românească, ocupă pentru scurt timp domnia Moldovei. Costea ar putea să fie identic, spune Rosetti, și cu Ștefan amintit de Dlugosz ca tată al lui Ștefan și Petru. Lui Costea îi urmează Ștefan, care în scurt timp este alungat de Petru, iar după acesta vine fratele său Roman, înălțurat și el de fostul domn Ștefan și moare omorît de boieri. Vine apoi Roman II, fiul lui Petru, căruia îi urmează Iuga sau Iurie Coriatovici litvanul, după care ia domnia Alexandru cel Bun. R o s e t t i o b s e r v a t existența unor rivalități ale timpului, dar nu le-a putut găsi cauza. Mai tîrziu, G. h. D u z i n c h e v i c i, *Precizări în legătură cu Ștefan I Mușat și Iuga Ologul*, Iași, 1939 (extras din « Insemnări ieșene », IV, 2), discută poziția acestor doi domni, precizînd că Iuga ar fi domnit numai după 12 martie 1399 și pînă la 23 sau 25 aprilie același an, cînd urmează Alexandru cel Bun. Pornind de la acest studiu, D. P. B o g d a n, *Despre domniile Moldovei Ștefan I și Iuga*, în « Revista istorică română », IX (1939), p. 165–176, arată valoarea probatorie a izvoarelor folosite de Duzinchevici, contestă însă concluziile și crede în existența a doi frați, primul – *nepot* al lui Roman Mușat, care n-a domnit, și al doilea – *fiul* lui Roman Mușat, care a fost domn. Cam în același timp, C. R a c o v i ț ă, *Începuturile suzeranității polone asupra Moldovei (1387–1432)*, în « Revista istorică română », X (1940), p. 236–331, ajunge la concluzia că lupta dintre frații Ștefan și Petru trebuie raportată la anii 1372–1379, iar domniile acestor frați au loc în intervalul 1374–1400. Ș t e f a n P a s c u, *Contribuțiuni documentare la istoria românilor în sec. XIII și XIV* (extras din « Anuarul Institutului de istorie », vol. X), Sibiu, 1944, p. 46–53, consideră că lui Bogdan (1359–1365) îi urmează fiul său Lațcu (1365–1373), după care intervine regenta surorii sale Mușata-Margareta (1373–1377), soția lui Ștefan, voievodul Șepenițului, în numele fiilor săi, care apoi vor domni succesiv: Petru (1377–1392), Roman (1392–1394) și Ștefan (1394–1399). În consecință, numele Mușat nu poate sta la originea Mușatinilor, iar dinastia domnilor moldoveni trebuie numită a Bogdanilor. În studiul de față, confruntată toate informațiile accesibile, ajungem la alte concluzii, precum se va vedea mai departe.

¹ P. P. Panaitescu, *Din istoria luptei pentru independența Moldovei în veacul al XIV-lea. Primele lupte pentru independență ale țărilor române*, în « Studii », IX (1956), nr. 4, p. 95–115. Dacă aici se ajunge la raționamente în general valabile în ceea ce privește familiile polone Sbigniev Oleśnicki și Nawoj Tenczynski, care au relații cu evenimentele vremii, nu tot așa în ceea ce privește pe domniile Moldovei, nefiind posibil ca în 40 de ani să se succedă 3 generații masculine. Obiectăm totuși că nu se putea încredința grija purtării steagului unui bătrîn de 55–60 de ani, cit ar fi avut Nawoj Tenczynski, dacă lupta s-ar fi dat în 1377 (p. 105).

² Astfel, lista tip « Letopiseț Putna », care corespunde și cu șirul stabilit prin alte izvoare, reprezintă *tradiția nordică* legată de biserica de la Rădăuți. Lista tip « Letopiseț Bistrița », inversînd domniile lui Bogdan și Lațcu, caută să fixeze altă tradiție, pe care noi o credem că a existat în partea locului, cînd se transcria în letopisețul de acest tip. Anume, se știa atunci că fusese în *acea parte* un voievod Lațcu, mai vechi decît Bogdan, și, față de ce va fi fost în alte liste, în care Lațcu urma lui Bogdan, preluătorului a dat întîietate tradiției locale. Deci, în ce privește pe Lațcu, avem de-a face cu *contaminarea a două persoane cu același nume*. (Imi explic aceasta prin poziția pe care a avut-o unul dintre Laczky, voievozi ai Ardealului, ca trimis regal în Moldova). Aceasta reprezintă *tradiția sudică*, legată de Bacău. Că e vorba de o contaminare a unor astfel de însemnări în Letopisețul de la Bistrița se vede și din următorul fapt: letopisețul serie pe larg despre urmașii lui Alexandru cel Bun, însă pasajul care urmează după data nașterii lui Olehno (un mod de a scrie al acestei redacții): « și a murit la Cetatea Albă în anul 6963. Tot atunci s-a ridicat domn la Mobile Petru voievod numit Aron », este *interpolare* în textul ce se transcrie. Aceasta rezultă din succesiunea faptelor. Prelucrătorul, avînd sub ochi mai multe redacții, nu a știut cum să coordoneze datele și le-a legat mecanic de numele eroului, fără să demonstreze nici moartea, nici de ce aceasta se întîmplă la Cetatea Albă. Explicația o aflăm mai departe, la data respectivă, cînd i se spune Alexandrel, deci după altă redacție.

Tradiția de centru este consemnată în *pomelnicul de la Bistrița*, care omite pe Dragoș și pe Sas, dar adaugă pe Costea voievod. Acest Costea a putut fi stăpînului unei feude așezate între țara alcătuită în nord (Rădăuți) și ținutul sub administrație ungurească la Sud (Bacău). Feudalii din această parte de mijloc au oscilat a se alătura de o parte, sau de alta și, probabil, ei au fost fermentul activ al marilor frămîntări din Moldova, la care va fi participat și Costea.

³ Folosim ed. D. P. B o g d a n, *Pomelnicul mănăstirii Bistrița*, București, 1941. Am făcut însă și verificări pe original.

⁴ Panaitescu, *Cronicele...*, p. 6. Traducem astfel pe *сынъ мушатины* « fiul lui Mușat » și nu « al Mușatei »; în copile polone *Mussaczynów, Mussaczynów*. Așa traduce, de regulă, și I. B o g d a n, *Vechile cronicile moldovenești pînă la Ureche*, București, 1891, p. 193, 223 și 238; i d e m, *Cronice inedite atîngătoare de istoria românilor*, București, 1895, p. 49. Păstrăm deocamdată localizarea făcută de I. Bogdan.